

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów na Litwie

dr Agnė Juškevičiūtė-Vilienė
dr Katarzyna Szwed

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Struktura sądownictwa w Republice Litewskiej	7
1. Uwagi ogólne	7
2. Sądownictwo powszechne	8
3. Sądy szczególne	9
4. Sąd Konstytucyjny	10
III. Organy samorządu sędziowskiego	13
1. Uwagi ogólne	13
2. Zgromadzenie Ogólne Sędziów	13
3. Rada Sądownictwa	14
4. Sędziowski Sąd Honorowy	15
5. Zgromadzenie sądu	15
IV. Status prawny i przebieg kariery sędziego	16
1. Konstytucyjne zasady sprawowania urzędu sędziego	16
2. Procedura powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim	17
3. Zwolnienie sędziego z zajmowanego stanowiska	19
4. Instytucja delegowania sędziego	21
5. Wstępne i obowiązkowe szkolenia sędziów	22
6. Okresowa ocena pracy sędziów	23
V. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie a niezawisłość sędziów i niezależność sądów	24
1. Procedura powołania na stanowiska funkcyjne w sądownictwie litewskim	24
2. Wymagania dotyczące osób zajmujących wybrane stanowiska funkcyjne	25
3. Procedura odwołania ze stanowiska funkcyjnego w sądownictwie litewskim	26
4. Litewskie negatywne doświadczenia w zakresie powoływania przewodniczących sądów i awansu sędziów	27
5. Kontrola sądowa decyzji o powołaniu lub awansie sędziego. Procedura odwoławcza od uchylenia immunitetu	29

VI. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego	30
1. Przesłanki i podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego	30
2. Postępowanie w sprawie dyscyplinarnej	30
VII. Oświadczenia majątkowe sędziów i konflikt interesów	32
VIII. Zakończenie	34
Wykaz aktów prawnych i orzecznictwa	35
Akty prawne	35
Orzecznictwo	36
Literatura	37

I. Wprowadzenie

Republika Litewska ogłosiła niepodległość 11 marca 1990 r. po pięćdziesięciu latach okupacji sowieckiej. W krótkim czasie Rada Najwyższa (*Aukščiausioji Taryba*) przygotowała projekt nowej konstytucji, który został zaakceptowany w referendum przeprowadzonym 25 października 1992 r.¹ Od samego początku twórcom ustawy zasadniczej przyświecał jasny cel w postaci zastąpienia wcześniejszego systemu politycznego w pełni demokratycznymi rządami prawa gwarantującymi ochronę praw człowieka. Warunkiem koniecznym do urzeczywistnienia tych dążeń była nie tylko zmiana formy rządów, ale także systemu sądownictwa. Dlatego też jedną z podstawowych zasad konstytucyjnych, obok m.in. takich wartości, jak państwo demokratyczne (art. 1), demokracja przedstawicielska i bezpośrednia (art. 2-5, 9), ochrona praw i wolności człowieka (art. 18), uznano niezawisłość wymiaru sprawiedliwości (art. 109)².

Niniejsze opracowanie poświęcone jest analizie wybranych zagadnień wymiaru sprawiedliwości oraz statusu sędziów w Republice Litewskiej. Przygotowanie go zbiegło się w czasie z trzydziestą rocznicą uchwalenia litewskiej konstytucji, co stanowiło dodatkowy impuls do zbadania efektywności przyjętych regulacji. Dla przedstawienia pełnego obrazu funkcjonowania litewskiego wymiaru sprawiedliwości konieczne było omówienie konstytucyjnych uwarunkowań organizacji wymiaru sprawiedliwości, a zwłaszcza struktury sądownictwa oraz gwarancji niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Analizie została poddana również ścieżka kariery sędziowskiej, ze szczególnym uwzględnieniem wymagań przewidzianych do pełnienia stanowiska sędziego, oceny pracy sędziego, możliwej kontroli sądowej decyzji o powołaniu lub awansie sędziego, a także zwolnienia z zajmowanego stanowiska. Szczegółowo przedstawiono kwestie związane z pełnieniem stanowisk funkcyjnych w sądownictwie oraz funkcjonowaniem wybranych organów samorządu sędziowskiego. W opracowaniu ze

¹ Konstytucja Republiki Litewskiej, tł. H. Wisner, tekst dostępny na https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/Litwa_pol_010711.pdf (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.). Skonsolidowany tekst Konstytucji Republiki Litewskiej dostępny na www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192 (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.); dalej: „Konstytucja”.

² V.A. Vaičaitis, *The Lithuanian Governmental System*, [w:] N. Chronowski, T. Drinóczi, T. Takács (red.), *Governmental Systems of Central and Eastern European States*, Warszawa 2011, s. 433-434; I. Jarukaitis, G. Švedas, *The Constitutional Experience of Lithuania in the Context of European and Global Governance Challenges*, [w:] A. Albi, S. Bardutzky (red.), *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law*, The Hague 2019, s. 1016 i n.

względu na wyjątkowy charakter i powagę pełnionej służby szczególne miejsce zajmuje charakterystyka instytucji delegowania sędziego, odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz procedura odwoławcza od uchylenia immunitetu.

Praca została przygotowana przy zastosowaniu metodologii typowej dla nauk prawnych, głównie dogmatycznej analizy aktów prawa litewskiego oraz orzecznictwa. Poza analizą relewantnych przepisów starano się także uwzględnić praktyczny wymiar omawianych zagadnień.

II. Struktura sądownictwa w Republice Litewskiej

1. Uwagi ogólne

Organizacja i funkcjonowanie władzy sądowniczej w Republice Litewskiej regulują przepisy Konstytucji Republiki Litewskiej z 1992 r. oraz ustawy o sądach Republiki Litewskiej z 31 maja 1994 r.³ i ustawy z 3 lutego 1993 r. o Sądzie Konstytucyjnym Republiki Litewskiej⁴, a w mniejszym stopniu także inne akty prawne.

Wymiar sprawiedliwości opiera się przede wszystkim na niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Przestrzeganiu tej zasady służy konstytucyjny zakaz ingerencji w ich działalność przez organy władzy i administracji państwowej, posłów, partie oraz organizacje polityczne, społeczne i obywateli⁵. Orzeczenia sądowe mogą być poddane kontroli tylko przez sądy wyższej instancji i tylko w trybie przewidzianym przez prawo.

Wymiar sprawiedliwości jest sprawowany wyłącznie przez sądy. Konstytucja wprowadza jednolity system sądownictwa, w którym wyróżnia się sądy powszechne i szczególne oraz sąd konstytucyjny⁶.

Do grupy tych pierwszych zalicza się Sąd Najwyższy, Sąd Apelacyjny, sądy okręgowe i sądy rejonowe. Natomiast sądami o właściwości szczególnej są Naczelny Sąd Administracyjny oraz okręgowe sądy administracyjne⁷. Konstytucja litewska wprowadza także instytucję sądu konstytucyjnego⁸. Pomiedzy nim a pozostałymi sądami brak jest powiązań organizacyjnych, co potwierdza sama systematyka Konstytucji⁹. Regulacje dotyczące kontroli konstytucyjności prawa zostały ujęte w odrębnym rozdziale¹⁰.

³ Ustawa o sądach Republiki Litewskiej (*Teismų įstatymas*), Žin. 1994, No. 46-851; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.); dalej: „ustawa o sądach”.

⁴ Ustawa o Sądzie Konstytucyjnym Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo Įstatymas*), Žin. 1993, No. 6-120; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6034/KHAhUkXxjN> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁵ Art. 144 Konstytucji. Por. J. Zieliński, *Systemy konstytucyjne Łotwy, Estonii i Litwy*, Warszawa 2000, s. 94–95.

⁶ W trakcie obowiązywania pokoju niedopuszczalne jest tworzenie sądów nadzwyczajnych.

⁷ A. Juškevičiūtė-Vilienė, *Konstytucyjne uprawnienia głowy państwa w zakresie formowania władzy sądowniczej*, [w:] D. Górecki (red.), *Instytucja prezydenta w polskim i litewskim prawie konstytucyjnym*, Łódź 2017, s. 70.

⁸ Kompleksowo instytucję tę opisuje M. Giżyńska, *Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej*, Olsztyn 2009, *passim*.

⁹ W systematyce Konstytucji przewidziano dwa rozdziały poświęcone władzy sądowniczej. rozdział VIII w art. 102–108 odnosi się do Sądu Konstytucyjnego, natomiast w rozdziale IX zatytułowanym „Sąd”, a dokładniej w art. 109–117, uregulowano strukturę sądownictwa i status sędziego.

¹⁰ S. Grabowska, *Sądy konstytucyjne w wybranych państwach europejskich*, Rzeszów 2008, s. 83.

Warto podkreślić, że sądy powszechne i sąd konstytucyjny zostały uregulowane konstytucyjnie, natomiast sądy administracyjne tworzone są na podstawie ustaw, jako że ustawa zasadnicza jedynie przewiduje możliwość ich powołania do życia przez litewski parlament.

Przepisy prawne dotyczące organizacji i działalności sądów oraz statusu sędziów opierają się na powszechnie uznanych w kręgu demokratycznych państw o rządach prawa zasadach, takich jak *inter alia* wspomniana już niezależność sądów i niezawisłość sędziów, prawo do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez niezależny i bezstronny sąd, równość wobec prawa i sądów, jawność postępowania, wiążąca mocy orzeczeń sądowych, istnienie samorządu sędziowskiego oraz zapewnienie materialnych i finansowych gwarancji niezależności funkcjonowania sądownictwa. Postępowanie w sądach prowadzi się w języku urzędowym, tj. litewskim, a osobom nieposługującym się nim zapewnia się pomoc tłumacza¹¹.

2. Sądownictwo powszechne

Sąd Najwyższy Litwy, Sąd Apelacyjny Litwy i Naczelny Sąd Administracyjny obejmują swoją jurysdykcją całe terytorium Republiki Litewskiej. Liczbę pozostałych sądów i ich właściwość terytorialną określa się na podstawie ustawy. Obecnie jest pięć sądów okręgowych i dwanaście sądów rejonowych oraz dwa okręgowe sądy administracyjne z siedzibami w Wilnie i Kownie¹².

Co do zasady o liczbie sędziów orzekających w poszczególnych sądach decyduje prezydent w oparciu o opinię wyrażoną przez Radę Sądownictwa. Wyjątkiem są tu dwa sądy. Mianowicie, o liczbie sędziów wyrokujących w Sądzie Najwyższym decyduje Sejm po zapoznaniu się z propozycją prezydenta i na wniosek przewodniczącego Sądu Najwyższego Litwy, a w przypadku Naczelnego Sądu Administracyjnego – prezydent na wniosek przewodniczącego Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Sąd Najwyższy (*Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*) jest jedyną instancją kasacyjną służącą do kontroli prawomocnych wyroków, decyzji, postanowień i decyzji wydawanych przez sądy powszechne. Odpowiada za jednolitość praktyki sądowej w zakresie interpretacji oraz stosowania ustaw i innych aktów prawnych.

Z kolei Sąd Apelacyjny (*Lietuvos apeliacinis teismas*) jest instancją odwoławczą od wyroków podjętych przez sądy okręgowe jako sądy pierwszej instancji. Rozpatruje również wnioski o uznanie orzeczeń sądów zagranicznych lub międzynarodowych oraz zagranicznych lub międzynarodowych orzeczeń arbitrażowych, a także wykonuje inne funkcje przypisane do właściwości tego sądu. Sąd Apelacyjny dzieli się na wydziały cywilny i karny. Na ich czele stoją przewodniczący. Przewodniczący Sądu Apelacyjnego organizuje i kontroluje działalność o charakterze administracyjnym sądów okręgowych i zatrudnionych w nich sędziów

¹¹ Problematykę gwarancji stosowania języka państwowego w przestrzeni publicznej kompleksowo omawia E. Kuzborska-Pacha, *Ochrona prawna mniejszości narodowych w państwach bałtyckich*, Warszawa 2019, s. 162–170.

¹² Zob. <https://www.teismai.lt/en/courts/judicial-system/650> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

na zasadach określonych w ustawie, a także decyduje o przydzieleniu sędziów do pracy w określonym wydziale¹³.

Sąd okręgowy (*apygardos teismas*) jest pierwszą instancją dla spraw karnych i cywilnych przypisanych mu ustawowo do właściwości, a także instancją odwoławczą dla orzeczeń sądów rejonowych¹⁴. Sądy okręgowe dzielą się na wydziały cywilny i karny, na których czele stoją przewodniczący. Najważniejszym stanowiskiem funkcyjnym w sądzie jest stanowisko przewodniczącego sądu. Do jego zadań należy przydzielenie sędziów do orzekania w poszczególnych wydziałach, biorąc pod uwagę ich skalę obciążenia sprawami w wydziałach. Do jego obowiązków należy także organizowanie i kontrolowanie działalności administracyjnej sądów rejonowych i ich sędziów na obszarze ich działania w trybie przewidzianym przez prawo.

Sąd rejonowy (*apylinkės teismas*) jest pierwszą instancją w sprawach: karnych, cywilnych, o popełnienie deliktu administracyjnego, przypisanych do właściwości sędziów wiecystoksięgowych, a także w sprawach związanych z wykonywaniem orzeczeń i wyroków.

W skład sądu rejonowego wchodzi: przewodniczący sądu, wiceprzewodniczący i pozostali sędziowie. Liczba wiceprzewodniczących jest uzależniona od ogólnej liczby sędziów orzekających w danym sądzie rejonowym. Mianowicie, w sądzie liczącym co najmniej dziesięciu sędziów można powołać tylko jednego zastępcę przewodniczącego, natomiast tam, gdzie jest ponad:

- dwudziestu sędziów – można powołać dwóch wiceprzewodniczących,
- pięćdziesięciu sędziów – można powołać trzech wiceprzewodniczących,
- osiemdziesięciu sędziów – można powołać czterech wiceprzewodniczących.

3. Sądy szczególne

W pierwszych latach niepodległości w Republice Litewskiej nie istniały sądy szczególne. Jak zostało to już wcześniej wspomniane, **sądownictwo administracyjne** nie zostało *in extenso* unormowane na poziomie konstytucyjnym. W istocie w ustawie zasadniczej jedynie zasygnalizowano możliwość ich utworzenia, pozostawiając ustawodawcy zwykłemu szczegółową regulację¹⁵. Proces ten miał charakter stopniowy i dopiero w 1999 r. Sejm na mocy ustawy wprowadził odrębny pion sądownictwa administracyjnego¹⁶. Jak dotąd jedyna poważna

¹³ T. Berkmanas i in., *The System of the Lithuanian Judiciary*, [w:] T. Kerikmae i in. (red.), *The Law of the Baltic States*, Cham 2017, s. 369.

¹⁴ Zob. art. 19 ustawy o sądach.

¹⁵ W art. 111 ust. 2 Konstytucji dopuszczono możliwość powołania w drodze ustawy sądów szczególnych do rozstrzygania spraw administracyjnych, z zakresu prawa pracy, spraw rodzinnych, a także innych.

¹⁶ Zgodnie z ustawą o utworzeniu sądów administracyjnych (*Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas* Valstybės žinios, 1999-02-03, Nr. 13-309; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TA-IS.72291?jfwid=i3h7wlhq9> (dostęp 20 sierpnia 2022 r.) sądy szczególne funkcjonują na Litwie od 1 maja 1999 r.

strukturalna reforma sądów administracyjnych miała miejsce w 2000 r. Od tego czasu sądy administracyjne w zasadzie nie były poddawane istotnym modyfikacjom¹⁷.

Podobnie jak w przypadku sądów powszechnych, ustawa o sądach Republiki Litewskiej stanowi podstawowy akt prawny regulujący strukturę i działalność sądów administracyjnych. Wyróżnić należy dwa szczeble sądownictwa administracyjnego: **okręgowe sądy administracyjne** (*apygardos administraciniai teismai*) i **Naczelny Sąd Administracyjny Litwy** (*Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas*)¹⁸. Są one powołane do rozstrzygania spraw administracyjnych powstałych na gruncie stosunków społecznych. Pierwszą instancją w sprawach wynikających z kodeksu postępowania administracyjnego są okręgowe sądy administracyjne. Orzekają one także o zgodności aktów prawa miejscowego z ustawami. Instancją odwoławczą od wyroków zapadłych w okręgowych sądach administracyjnych jest Naczelny Sąd Administracyjny. Może być także pierwszą i jedyną instancją do spraw przeznaczonych ustawowo do jego kompetencji. Naczelny Sąd Administracyjny kształtuje jednolitą praktykę sądów administracyjnych w zakresie wykładni i stosowania ustaw oraz innych aktów prawnych¹⁹.

4. Sąd Konstytucyjny

Sposób sformułowania art. 1 ustawy o Sądzie Konstytucyjnym pozwala uznać Sąd Konstytucyjny (*Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas*) za instytucję sądową, która znajduje się poza systemem sądów powszechnych i administracyjnych. Jest to organ niezależny i niezawisły, który gwarantuje nadrzędną Konstytucji w systemie prawnym²⁰.

Sąd Konstytucyjny bada konstytucyjność ustaw i innych aktów uchwalonych przez Sejm, jak również hierarchiczną zgodność aktów prawnych wydanych przez organy egzekutywy, tj. prezydenta i rząd. Prowadzona kontrola konstytucyjności prawa ma co do zasady charakter następczy.

Trzeba odnotować jeszcze cztery inne, ważne pod względem ustrojowym, zadania realizowane przez Sąd Konstytucyjny. Mianowicie, wydaje on opinię w przedmiocie ewentualnego naruszenia ordynacji wyborczej w trakcie wyborów prezydenckich lub parlamentarnych, a także czy stan zdrowia prezydenta pozwala mu na dalsze wykonywanie obowiązków. W jego gestii znajduje się opiniowanie zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych oraz zajęcie stanowiska w sprawie naruszenia Konstytucji przez działania członków Sejmu i funkcjonariuszy, wobec których zastosowano procedurę impeachmentu.

¹⁷ T. Berkmanas i in., *The System...*, s. 369.

¹⁸ Naczelny Sąd Administracyjny Litwy rozpoczął swoją działalność od 1 stycznia 2001 r. po zmianie ustawy o utworzeniu sądów administracyjnych z 19 września 2000 r.

¹⁹ Szerzej: A. Maciejewski, *System sądownictwa w Republice Litewskiej*, „Iustitia” 2011, nr 4(6), *passim*.

²⁰ S. Grabowska, *Sądy...*, s. 92–93.

Sejm może inicjować postępowania przed Sądem Konstytucyjnym we wszystkich czterech wymienionych przypadkach.

Na wniosek prezydenta może być prowadzona kontrola, czy nie miały miejsca naruszenia przepisów prawa wyborczego w trakcie wyborów parlamentarnych, a także, czy umowy międzynarodowe, której stroną jest państwo litewskie, nie są sprzeczne z Konstytucją. Głowa państwa może także zwrócić się z wnioskiem o dokonanie kontroli w stosunku do aktów rządowych.

Stosownie do art. 106 Konstytucji prawo do inicjowania kontroli konstytucyjności prawa przysługuje Sejmowi i prezydentowi, a poza nimi także grupie co najmniej jednej piątej ogólnej liczby posłów – najczęściej są to przedstawiciele opozycji, rządowi i sądom. Należy dodać, że wraz ze zmianą Konstytucji litewskiej przeprowadzoną w 2019 r. i wprowadzeniu instytucji indywidualnej skargi konstytucyjnej prawo to zostało rozciągnięte również na jednostki, tj. osoby fizyczne i prawne, jednak pod warunkiem, że kwestionowana ustawa lub inny akt prawny parlamentu, prezydenta lub rządu są niezgodne z Konstytucją i naruszają prawa skarżącego. Należy podkreślić, że nie jest to uprawnienie o charakterze absolutnym. Prawo bezpośredniego zwrócenia się do Sądu Konstytucyjnego przysługuje wówczas, gdy rozstrzygnięcie podjęte na podstawie kwestionowanego aktu prawnego naruszyło konstytucyjne prawa lub wolności skarżącego, a także po wyczerpaniu wszystkich przysługujących środków prawnych i przy zachowaniu terminu do złożenia skargi konstytucyjnej.

Wymienione podmioty uprawnione do zainicjowania kontroli konstytucyjności prawa różnią się między sobą zakresem przedmiotowym wniosku. I tak, rząd może wszcząć postępowanie przed Sądem Konstytucyjnym w sprawie zgodności z Konstytucją ustaw i innych uchwał Sejmu. Natomiast grupa posłów oraz sądy mogą zwrócić się z wnioskiem o zbadanie, czy nie są sprzeczne z:

- Konstytucją ustawy i inne przepisy prawa uchwalone przez Sejm,
- Konstytucją i ustawami uchwały prezydenta i rządu²¹.

Poza kontrolą abstrakcyjną istotne znaczenie praktyczne ma także kontrola konkretna inicjowana przez sąd przy okazji rozpatrywania zawisłej przed nim sprawy²². Przepis art. 110 ust. 2 Konstytucji stanowi, że w przypadku uzasadnionego przypuszczenia o niekonstytucyjności ustawy lub innego aktu prawnego, który może być stosowany w danej sprawie, sąd zawiesza postępowanie i zwraca się do Sądu Konstytucyjnego z odpowiednim wnioskiem.

W skład Sądu Konstytucyjnego wchodzi dziewięciu sędziów. Wybierani są na dziewięć lat bez możliwości ponownej reelekcji. Co trzy lata następuje wymiana składu sędziowskiego – w miejsce ustępujących trzech sędziów wprowadza się nowych w tej samej liczbie. Sędziów Sądu Konstytucyjnego wybiera Sejm spośród kandydatów zgłoszonych przez prezydenta,

²¹ A. Juškevičiūtė-Vilienė, *Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej wobec europejskich standardów prawa do sądu*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, nr 3(31), s. 353.

²² V.A. Vaičaitis, *The Lithuanian...*, s. 476.

przewodniczącego Sejmu i przewodniczącego Sądu Najwyższego²³. Sejm mianuje również przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego na wniosek prezydenta.

Do podstawowych zadań przewodniczącego Sądu Konstytucyjnego należy kierowanie pracami Sądu Konstytucyjnego, ale także angażowanie się w działania o charakterze organizacyjnym. Przewodniczący Sądu Konstytucyjnego wykonuje też zwykłe obowiązki sędziego.

W razie nieobecności przewodniczącego lub niemożności pełnienia przez niego funkcji zastępuje go wskazany przez niego sędzia lub sędzia o najdłuższym stażu pracy. Formalnie nie wprowadzono funkcji wiceprzewodniczącego.

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są niezawisli i podlegają wyłącznie Konstytucji. Stosuje się wobec nich ograniczenia zatrudnienia i działalności publicznej przewidziane dla sędziów. Przysługuje im nietykalność równa deputowanym Sejmu litewskiego. Oznacza to, że sędzia Sądu Konstytucyjnego może być pociągnięty do odpowiedzialności administracyjnej lub karnej, aresztowany lub pozbawiony wolności jedynie za zgodą Sejmu²⁴. W stosunku do sędziów Sądu Konstytucyjnego nie prowadzi się postępowania dyscyplinarnego, a jedynie gdy jest to konieczne – stosuje się środki dyscyplinujące o charakterze finansowym²⁵. Kadencja sędziego Sądu Konstytucyjnego wygasa w enumeratywnie wyliczonych przypadkach: zakończenia kadencji, śmierci, rezygnacji, niemożności wykonywania obowiązków z powodu stanu zdrowia oraz pozbawienia funkcji przez Sejm w procedurze impeachmentu.

²³ A. Juškevičiūtė-Vilienė, *Konstytucyjne...*, s. 73.

²⁴ S. Grabowska, *Sądy...*, s. 85.

²⁵ J. Zieliński, *Systemy...*, s. 97.

III. Organy samorządu sędziowskiego

1. Uwagi ogólne

Niezawisłość władzy sądowniczej jest ściśle powiązana z samodzielnością organizacyjną sądów, a nade wszystko znajduje odzwierciedlenie w istnieniu samorządu sędziowskiego. Ustrojodawca litewski przewidział utworzenie organów samorządu sędziowskiego. W art. 114 ustawy o sądach wskazano, że w jego skład wchodzi: Zgromadzenie Ogólne Sędziów, Rada Sądownictwa, Sędziowski Sąd Honorowy oraz zgromadzenie sędziów sądu²⁶.

2. Zgromadzenie Ogólne Sędziów

Zgromadzenie Ogólne Sędziów tworzą wszyscy litewscy sędziowie i jest to gremium o największym znaczeniu dla samorządu sędziowskiego. Zatwierdza regulamin swojej pracy, a także zasady etyki sędziowskiej, a nadto wysłuchuje sprawozdania z działalności Rady Sądownictwa i Sędziowskiego Sądu Honorowego. Do jego uprawnień należy również wybór i odwołanie tych członków Rady Sądownictwa, którzy nie są wirylistami, tj. nie zasiadają w niej z racji pełnionej funkcji. Zgromadzenie Ogólne Sędziów rozpatruje i podejmuje także decyzje w innych sprawach związanych z działalnością sądów.

Co do zasady Zgromadzenie Ogólne Sędziów zbiera się w pierwszy piątek marca, co najmniej raz na dwa lata, ale w sytuacji gdy jest to konieczne, może być także zwołane z inicjatywy Rady Sądownictwa lub jednej trzeciej wszystkich litewskich sędziów. Dla ważności podejmowanych rozstrzygnięć wymagane jest uczestnictwo więcej niż połowy wszystkich sędziów. Decyzje Zgromadzenia Ogólnego Sędziów są wykonywane przez instytucje samorządu sądowego, sędziów i Krajową Administrację Sądową.

²⁶ Zob. art. 114 ustawy o sądach.

3. Rada Sądownictwa

Kolejnym istotnym organem samorządu jest Rada Sądownictwa, która zapewnia działanie władzy sądowniczej w oparciu o kryterium zawodowe, a nie polityczne. Nade wszystko stanowi rękojmię niezawisłości sędziów i niezależności sądów²⁷.

Kompetencje Rady Sądownictwa są obszerne i zostały szczegółowo wymienione w art. 120 ustawy o sądach. Na użytek prowadzonej analizy wystarczy odnotować fakt, że koncentrują się one głównie wokół spraw związanych z przebiegiem kariery sędziowskiej, w tym powołaniem i odwołaniem, a także szkoleniem i doskonaleniem zawodowym sędziów. Wśród nich za podstawową funkcję Rady Sądownictwa należy uznać opiniowanie wniosków prezydenta w sprawie mianowania, awansowania, przeniesienia i zwolnienia sędziów ze stanowiska. Rada Sądownictwa przedstawia także prezydentowi stanowisko (radę) w kwestiach mianowania i odwoływania z funkcji przewodniczących, wiceprzewodniczących i przewodniczących wydziałów sądów, a także ustalenia lub zmiany liczby sędziów w sądach. Jest właściwa do powołania i odwołania członków Komisji Etyki i Dyscypliny Sądowej oraz Sędziowskiego Sądu Honorowego²⁸.

Obecnie w skład Rady Sądownictwa wchodzi siedemnastu członków, w tym:

- z tytułu sprawowanej funkcji – przewodniczący Sądu Najwyższego, przewodniczący Sądu Apelacyjnego, przewodniczący Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- sędziowie wybrani przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów: trzech z Sądu Najwyższego, dwóch z Sądu Apelacyjnego i jeden z Naczelnego Sądu Administracyjnego, trzech ze wszystkich sądów okręgowych, jeden ze wszystkich okręgowych sądów administracyjnych oraz czterech z wszystkich sądów rejonowych.

Kandydatów na wybieralnych członków Rady Sądownictwa zgłaszają i wybierają podczas Zgromadzenia Ogólnego Sędziów przedstawiciele właściwych sądów. Członkiem Rady Sądownictwa nie może zostać sędzia, którego okres pracy na stanowisku sędziowskim jest krótszy niż trzy lata lub na którego nałożono karę dyscyplinarną²⁹. Kadencja członka Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

Przewodniczący Rady Sądownictwa, zastępca przewodniczącego i sekretarz wybierani są w głosowaniu tajnym na okres dwóch lat spośród członków Rady Sądownictwa. Pierwszą sesję nowej Rady Sądownictwa otwiera sędzia o najdłuższym stażu pracy. Sędzia ten przeprowadza wybór Przewodniczącego Rady Sądownictwa.

Posiedzenia Rady Sądownictwa są zwoływane, co do zasady, raz w miesiącu, z tym że należy je zwołać nie później niż w ciągu czternastu dni od wejścia w życie rozporządzenia

²⁷ A. Juškevičiūtė-Vilienė, R. Balicki, *Rada Sądownictwa Republiki Litewskiej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 119, s. 95.

²⁸ Szczegółowo o kompetencjach Rady Sądownictwa pisze: K. Szwed, *Litwa*, [w:] A. Pogódek (red.), *Rady Sądownictwa w państwach Unii Europejskiej. Przegląd rozwiązań*, Warszawa 2019, s. 247 i n.

²⁹ Por. art. 119 ust. 3 ustawy o sądach.

prezydenta o zwróceniu się do Rady Sądownictwa z wnioskiem o wydanie opinii w sprawie powoływania, awansowania, przenoszenia lub odwoływania sędziów. Ponadto, posiedzenia mogą być zwoływane z inicjatywy przewodniczącego Rady lub jednej trzeciej członków Rady, jeśli zajdzie ku temu potrzeba. Posiedzenia Rady Sądownictwa są ważne, gdy uczestniczy w nich więcej niż połowa członków.

4. Sędziowski Sąd Honorowy

Sędziowski Sąd Honorowy rozpatruje sprawy dyscyplinarne³⁰, ale również rozstrzyga wnioski składane przez sędziów o ochronę godności sędziowskiej. Składa się z dziesięciu członków powoływanych na okres kadencji Rady Sądownictwa. I tak, dwóch członków Sędziowskiego Sądu Honorowego mianuje prezydent, dwóch – przewodniczący Sejmu, a pozostałych sześciu – Rada Sądownictwa. Prezydent i przewodniczący Sejmu powołują na członków Sędziowskiego Sądu Honorowego przedstawicieli społeczeństwa. Natomiast Rada Sądownictwa wybiera w głosowaniu tajnym po jednym członku z Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz trzech członków spośród sędziów wszystkich sądów okręgowych, regionalnych sądów administracyjnych i sądów rejonowych.

5. Zgromadzenie sądu

Kończąc charakterystykę organów samorządu sędziowskiego, należy wspomnieć o zgromadzeniu sądu, w którym biorą udział sędziowie zatrudnieni w konkretnym sądzie. Zadaniem tego organu jest przedstawianie przewodniczącemu sądu opinii w sprawach z zakresu administracji sądowej. Częstotliwość i tryb zwoływania zgromadzenia sądu wynika z regulaminu przyjętego przez to zgromadzenie.

³⁰ Por. art. 83 ust. 1 i art. 122 ust. 1 ustawy o sądach.

IV. Status prawny i przebieg kariery sędziego

1. Konstytucyjne zasady sprawowania urzędu sędziego

Zasada niezawisłości sędziów wynikająca wprost z art. 109 ust. 2 Konstytucji determinuje tryb mianowania, awansowania, przenoszenia, dyscyplinowania i dymisjonowania sędziów. Zdaniem J. Paužaitė-Kulvinskienė w litewskiej Konstytucji próżno jednak szukać wytycznych odnoszących się do „materialnych podstaw kariery [sędziego – dop. aut.] – nie sformułowano, jakie wymagania powinien spełniać kandydat, by został mianowany lub awansował. Konstytucja wypowiada się jedynie w sprawach gwarancji dla osób, które zyskały status sędziego”³¹.

Sędziowie przy rozpatrywaniu spraw podlegają więc tylko ustawie, a także, co zostało już wspomniane, nie mogą stosować ustawy sprzecznej z Konstytucją (art. 110). Konstytucja zastrzega, że jedynie obywatele Republiki Litewskiej mogą być sędziami. Przy powołaniu na stanowisko zobowiązani są do złożenia przysięgi wierności Republice Litewskiej i wymierzania sprawiedliwości wyłącznie w zgodzie z ustawą (art. 112 ust. 6 Konstytucji).

W stosunku do sędziów stosuje się zasadę niepołączalności. Dlatego też nie mogą pełnić żadnych innych funkcji z wyboru lub mianowania, prowadzić przedsiębiorstwa, działalności handlowej, pracować w instytucjach i zakładach prywatnych. Jedynym uznanym źródłem dochodu sędziego jest wynagrodzenie sędziowskie oraz to otrzymywane za działalność pedagogiczną lub twórczą.

Od sędziego wymaga się apolityczności i bezpartyjności. Sędziego chroni immunitet. Na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, aresztowanie lub ograniczenie jego wolności w jakikolwiek sposób należy uzyskać zgodę Sejmu. Natomiast w okresie międzysesyjnym parlamentu zgodę taką musi wyrazić prezydent (art. 114 ust. 2 Konstytucji). W Konstytucji wskazano organy uprawnione do powołania i odwołania sędziów (art. 112) oraz wyliczono enumeratywnie przesłanki pozwalające na zwolnienie sędziego z zajmowanego stanowiska (art. 115).

³¹ J. Paužaitė-Kulvinskienė, *Kariera sędziego w doktrynie konstytucyjnej: poszukiwanie równowagi między władzą sądowniczą i uprawnieniami Prezydenta Państwa*, [w:] D. Górecki (red.), *Instytucja prezydenta w polskim i litewskim prawie konstytucyjnym*, Łódź 2017, s. 118.

2. Procedura powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim

W myśl przepisu art. 51 ustawy o sądach kandydat na stanowisko sędziego powinien spełnić szereg wymagań formalnych, w tym przede wszystkim³²:

- legitymować się obywatelstwem litewskim,
- cieszyć się nieposzlakowaną opinią³³,
- posiadać pełną zdolność do czynności prawnych,
- posiadać wyższe wykształcenie prawnicze³⁴,
- przedłożyć stosowne zaświadczenie lekarskie,
- posiadać określony staż pracy w zawodzie prawniczym³⁵,
- pozytywnie zdać egzamin sędziowski, wyjątek przewidziano dla osób posiadających stopień doktora lub doktora habilitowanego nauk prawnych oraz tych, które przez okres co najmniej pięciu lat pracowały jako sędzia, pod warunkiem że od czasu zajmowania tego stanowiska nie minęło więcej niż pięć lat.

Dokumenty potwierdzające spełnienie wymagań przewidzianych w ustawie dla kandydata na stanowisko sędziego, z wyjątkiem tych dotyczących złożenia egzaminu sędziowskiego, należy przedłożyć Krajowej Administracji Sądowej, która dokonuje ich wstępnej weryfikacji. W razie gdy kandydat nie ma stopnia naukowego doktora lub tytułu doktora habilitowanego nauk prawnych, konieczne jest przeprowadzenie egzaminu sędziowskiego. Znajduje się to w gestii Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Stanowisko Sędziowskie. Od jej decyzji przysługuje w terminie dziesięciu dni od jej ogłoszenia odwołanie do Rady Sądownictwa. Decyzja Rady Sądownictwa ma charakter ostateczny.

Na listę kandydatów na sędziów wpisuje się osobę, która spełnia wymogi przewidziane do objęcia stanowiska sędziowskiego i złożyła egzamin sędziowski. Listę oraz akta osobowe kandydatów prowadzi Krajowa Administracja Sądowa. Listę kandydatów na wolne stanowiska

³² Od kandydatów na stanowiska sędziowskie wymaga się także spełnienia kryteriów wynikających z przepisów szczególnych, w tym przede wszystkim otrzymania certyfikatu wiarygodności lub pozwolenia na dostęp do informacji niejawnych.

³³ W przepisie art. 52 ustawy o sądach podano katalog negatywnych przesłanek odnośnie do kryterium nieposzlakowanej opinii, a przez to także wykluczających możliwość powołania na stanowisko sędziowskie. Stosownie do brzmienia przywołanego przepisu każdy, kto został skazany za popełnienie przestępstwa, zwolniony ze stanowiska sędziego, prokuratora, notariusza, komornika, policjanta lub służby państwowej w związku z popełnieniem wykroczenia służbowego, jeśli od momentu zwolnienia nie minął okres pięciu lat, nie posiada nieposzlakowanej opinii. Za taką nie można także uznać osoby, która nadużywa alkoholu, narkotyków lub substancji psychotropowych oraz nie spełnia pozostałych warunków Kodeksu Etyki Sędziowskiej.

³⁴ Zob. orzeczenie Sądu Konstytucyjnego z 20 lutego 2008 r. (Valstybės Žinios, 2008, Nr. 23-852) w sprawie wymogów kwalifikacyjnych dla sędziów, <https://lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1336/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

³⁵ W przypadku sądu najniższego szczebla, tj. sądu rejonowego, wymaga się co najmniej pięcioletniego doświadczenia w pracy w zawodzie prawniczym.

sędziowskie przekazuje się prezydentowi, Radzie Sądownictwa i Komisji Konkursowej ds. Nominacji Sędziów³⁶.

Nabór kandydatów na wolne lub zwalnijące się stanowiska sędziowskie ogłasza i organizuje kancelaria prezydenta wraz z Krajową Administracją Sądową. Tryb ogłaszania i organizacji naboru zatwierdza prezydent w uzgodnieniu z Radą Sądownictwa. Procedura naboru składa się z etapu pisemnego i ustnego. W pierwszej kolejności analizuje się dokumenty złożone przez kandydatów, a następnie przeprowadza rozmowę, która polega na ocenie kwalifikacji kandydata do objęcia stanowiska sędziego³⁷. Wyboru jednego lub kilku kandydatów najbardziej odpowiednich do pełnienia funkcji sędziego podejmuje większością głosów Komisja Konkursowa ds. Nominacji Sędziów. Ustalenia Komisji są przekazywane prezydentowi. Nie mają one jednak charakteru wiążącego, a jedynie konsultatywny³⁸.

Podstawowym podmiotem uprawnionym do podejmowania decyzji w sprawie powoływania sędziów jest prezydent, który zasięga przy tym rady organu sędziowskiego określonego przez ustawę, tj. Rady Sądownictwa³⁹. Zgodnie bowiem z art. 112 ust. 4 Konstytucji głowa państwa samodzielnie powołuje sędziów sądów rejonowego i okręgowego oraz sądów administracyjnych, natomiast sędziów Sądu Apelacyjnego powołuje za zgodą Sejmu. Jednakże w niektórych przypadkach decydującym jest Sejm. Sędziowie Sądu Najwyższego, a spośród nich – przewodniczącego, mianuje Sejm – na wniosek prezydenta.

Trzeba odnotować, że uprawnienia kreacyjne prezydenta odnoszą się nie tylko do nominowania sędziów, ale także ich awansowania, składania z urzędu oraz przenoszenia sędziów na inne miejsce pracy. Jedynie *per analogiam* sędziów Sądu Najwyższego odwołuje Sejm – na wniosek prezydenta.

³⁶ Komisja Konkursowa składa się z siedmiu osób o nieposzlakowanej opinii. Członkowie Komisji Konkursowej są powoływani na okres trzech lat na maksymalnie dwie kolejne kadencje. Trzech sędziowskich członków Komisji Kwalifikacyjnej mianuje Rada Sądownictwa, a czterech członków reprezentujących czynnik obywatelski mianuje prezydent. On też wskazuje przewodniczącego Komisji spośród członków Komisji Konkursowej, a także w porozumieniu z Radą Sądownictwa określa tryb pracy Komisji. Należy odnotować, że członkowie Rady Sądownictwa nie mogą być powoływani na członków tego gremium. Praca w komisji jest odpłatna.

³⁷ Przy doborze kandydatów na wolne stanowiska sędziowskie lub zwalnijące się stanowiska sędziowskie bierze się pod uwagę m.in. wiedzę i umiejętności zawodowe kandydata, umiejętność zastosowania wiedzy teoretycznej i umiejętności w praktyce, staż pracy sędziowskiej lub inne doświadczenie prawnicze, przestrzeganie zasad etyki w działalności zawodowej i innej, działalność naukowo-dydaktyczną; por. art. 55¹ ust. 7 ustawy o sądach.

³⁸ Kandydatowi przysługuje prawo wniesienia do Sądu Najwyższego w terminie siedmiu dni od dnia ogłoszenia ustaleń Komisji Konkursowej skargi na istotne naruszenia proceduralne, które mogły mieć wpływ na obiektywną ocenę kandydatów biorących udział w naborze. Sąd Najwyższy musi ją rozpatrzyć w ciągu trzydziestu dni od daty jej otrzymania. Stwierdzenie istotnych uchybień proceduralnych w zakresie obiektywnej oceny kandydatów może skutkować zaleceniem ponownej oceny kandydata, który brał udział w naborze i złożył skargę albo uchyleniem rozstrzygnięcia Komisji Konkursowej. W tym ostatnim przypadku przeprowadza się ponownie nabór na dane stanowisko sędziowskie.

³⁹ J. Paužaitė-Kulvinskienė, *Kariera...*, s. 119; A. Juškevičiūtė-Vilienė, *Konstytucyjne...*, s. 71.

3. Zwolnienie sędziego z zajmowanego stanowiska

Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej stwierdził, że nienaruszalność kadencji sędziów jest jedną z gwarancji niezawisłości sędziowskiej i niezależności wymiaru sprawiedliwości, a jej pogwałcenie może godzić w wymiar sprawiedliwości oraz gwarancje praw i wolności człowieka⁴⁰.

Zgodnie z art. 115 Konstytucji sędziowie są odwoływani zgodnie z prawem w następujących przypadkach:

- na własną prośbę,
- po zakończeniu kadencji lub osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego,
- ze względu na stan zdrowia,
- w przypadku wyboru na inny urząd lub dobrowolnego podjęcia innego zatrudnienia,
- w przypadku dopuszczenia się czynu szkodzącego dobremu imieniu sędziego,
- w przypadku uprawomocnienia się skazującego go wyroku sądowego.

Artykuł 57 ustawy o sądach uszczegóławia art. 115 Konstytucji, przez określenie czasu trwania kadencji sędziów. Zgodnie z regulacjami ustawowymi sędzia może być powołany na czas określony (do dwóch lat⁴¹) lub do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego, tj. sześćdziesięciu pięciu lat.

Po osiągnięciu przez sędziego wieku sześćdziesięciu pięciu lat lub zakończeniu okresu powołania na kadencję sędziego jego uprawnienia wygasają. Jeżeli kadencja sędziego upływa w czasie, gdy sprawa jest w toku, jego kadencja może być przedłużona do czasu zakończenia lub odroczenia sprawy. W sprawie przedłużenia kadencji sędziego prezydentowi doradza Rada Sądownictwa.

Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej w swoim orzeczeniu z 9 maja 2006 r. stwierdził: „Konstytucja co do zasady nie wyklucza przepisu ustawowego, zgodnie z którym sędzia, mimo upływu kadencji lub osiągnięcia ustawowego wieku emerytalnego, może przez jakiś czas dalej pełnić swój urząd do czasu zakończenia rozpoznania określonych spraw, które były w toku w chwili upływu kadencji sędziego lub osiągnięcia przez niego ustawowego wieku emerytalnego. Taka wyjątkowa regulacja prawna byłaby konstytucyjnie uzasadniona z uwagi na to, że w przeciwnym wypadku, tj. bez takiej regulacji prawnej, doszłoby do spowolnienia rozstrzygania przedmiotowych spraw, czyli wymierzania sprawiedliwości, a tym samym

⁴⁰ Orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 12 lipca 2001 r. (Valstybės Žinios, 2001, Nr. 62-2276), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta327/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.) oraz z 28 marca 2006 r. (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 36-1292), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁴¹ Zgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy o sądach w razie zaistnienia okoliczności powodujących, że sędzia sądu rejonowego nie może przez dłuższy czas orzekać, wówczas na okres dwóch lat można powołać na to stanowisko osobę spełniającą wymogi przewidziane dla sędziego sądu rejonowego. Rada Sądownictwa przedstawia prezydentowi umotywowany wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie powołania sędziego sądu rejonowego na dwuletnią kadencję.

mogłoby prowadzić do naruszenia praw i słuszných interesów jednostek oraz naruszenia określonych wartości konstytucyjnych. Należy jednak podkreślić, że w każdym przypadku przedłużenie pełnomocnictw sędziego, które jest dopuszczalne wyłącznie w wyjątkowych sytuacjach, powinno stanowić przedmiot odpowiedniego aktu prawnego – dekretu Prezydenta lub (w przypadku przedłużenia mandatu sędziego Sądu Najwyższego) uchwały Sejmu. W każdym takim przypadku jest wymagana opinia Rady Sądownictwa w sprawie przedłużenia mandatu; taka opinia Rady Sądownictwa w sprawie przedłużenia mandatu sędziego oznacza również jej opinię w sprawie odwołania sędziego z chwilą zaistnienia odpowiedniego faktu prawnego – zakończenia odpowiednich spraw⁴².

W nauce prawa konstytucyjnego podnosi się, że ustawa o sądach nie reguluje wprost procedury odwołania sędziego, gdy prezydent inicjuje odwołanie sędziego z powodu zhańbienia zawodu sędziego (art. 115 pkt 5 Konstytucji), mimo że doktryna konstytucyjna wymaga, aby to zostało uregulowane w przedmiotowej ustawie⁴³.

Wypada odnotować, że w ustawie o sądach nie przewidziano żadnych ograniczeń działalności ani odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, którzy kończą swoją pracę w sądzie.

Zabezpieczenie emerytalne sędziów reguluje ustawa o emeryturach i rentach państwowego ubezpieczenia społecznego⁴⁴, ustawa o emeryturach państwowych⁴⁵ oraz ustawa o emeryturach i rentach sędziowskich⁴⁶.

Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej wielokrotnie badał kwestie związane z gwarancjami sędziego o charakterze socjalnym (materialnym), m.in. kwestie państwowych emerytur sędziowskich. Z orzecznictwa Sądu Konstytucyjnego jasno wynika, że „przedmiotowe gwarancje są zaliczane do pozytywnych gwarancji niezawisłości sędziowskiej. Stanowią dodatkowe gwarancje w porównaniu z innymi czynnościami zawodowymi w wykonywaniu władzy publicznej, wynikające ze znaczenia funkcji orzeczniczej pełnionej przez sędziego, a także z pewnych ograniczeń zawodowych i innej działalności sędziów”⁴⁷.

Podobnie wielokrotnie podkreślano, że państwo powinno zapewnić sędziom gwarancje socjalne (materialne) odpowiadające konstytucyjnemu statusowi sądownictwa i sędziego

⁴² Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 9 maja 2006 r. (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 51-1894), www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta208/content (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.); tłumaczenie własne.

⁴³ R. Ragulskytė-Markovienė, *Teisėjo nepriklausomumo garantijos ir jų užtikrinimas Lietuvoje*, [w:] A. Tvaronavičienė i in. (red.), *Konstitucija ir teisėnė sistema: Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui*, Vilnius 2021, s. 224.

⁴⁴ Ustawa o emeryturach i rentach państwowego ubezpieczenia społecznego (*Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymas*) z 3 sierpnia 1994 r., Valstybės žinios, Nr. 59-1153; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5901/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

⁴⁵ Ustawa o emeryturach państwowych (*Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas*) z 30 grudnia 1994 r., Valstybės žinios, Nr. 101-2018; <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ED38F243563C/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

⁴⁶ Ustawa o emeryturach i rentach sędziowskich (*Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas*) z 19 lipca 2002, Valstybės žinios, Nr. 73-3088; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171372/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

⁴⁷ T. Birmontienė, *Konstitucinio Teismo nepriklausomumo konstitucinės garantijos*, [w:] V. Sinkevičius (red.), *Konstituciniai ginčai*, Vilnius 2019, s. 144–145.

oraz godności, funkcji i odpowiedzialności sprawowanego urzędu bez wprowadzania ograniczeń czasowych, tj. zarówno w czasie trwania kadencji, jak i po jej zakończeniu⁴⁸. Sędzia, któremu przypada obowiązek rozpatrywania powstających w społeczeństwie konfliktów, w tym konfliktów jednostki z państwem, musi mieć nie tylko wysokie kwalifikacje zawodowe i nieposzlakowaną opinię, ale powinien być także niezależny finansowo i zabezpieczony co do swojej przyszłości⁴⁹.

4. Instytucja delegowania sędziego

Artykuł 45 ustawy o sądach ustanawia trwałość uprawnień sędziego i stanowi, że sędzia może być przeniesiony z urzędu wyłącznie na podstawie i zgodnie z procedurą ustanowioną w Konstytucji i ustawie o sądach. Przeniesienie sędziego do innego sądu tego samego szczebla lub o innej jurysdykcji, lub do sądu niższego rzędu, lub do innej izby sądu, do którego został mianowany sędzią, może nastąpić wyłącznie za zgodą sędziego, z wyjątkiem przypadku rozwiązania, reorganizacji sądów, w razie istotnej różnicy w obciążeniu pracą sądów lub w celu tymczasowego zapewnienia prawidłowego funkcjonowania innych sądów.

W sprawie przeniesienia sędziego prezydent ma obowiązek zasięgnąć opinii Rady Sądownictwa. Zgodnie z linią orzecniczą Sądu Konstytucyjnego bez niej prezydent nie może podjąć decyzji o przeniesieniu, ale także o powołaniu, awansie lub odwołaniu sędziego. Z jednej strony opinia Rady Sądownictwa w sprawie przeniesienia lub awansu nie jest wiążąca, jednakże z drugiej strony – negatywna opinia Rady dotycząca mianowania, awansu lub przeniesienia sędziego skutecznie blokuje prezydentowi taką możliwość⁵⁰.

Sąd Konstytucyjny podkreślił również, że Rada Sądownictwa, posiadająca konstytucyjne uprawnienie do doradzania prezydentowi w sprawach powoływania, awansowania, przenoszenia lub odwoływania wszystkich sędziów, przed wydaniem opinii prezydentowi ma obowiązek upewnić się, że dana osoba spełnia wymogi stawiane sędziemu, cieszy się nieposzlakowaną opinią, posiada kwalifikacje niezbędne do pełnienia funkcji sędziego, a także kwalifikacje niezbędne do pracy w sądzie wyższego rzędu oraz, że nie istnieją inne okoliczności, które uniemożliwiałyby jej mianowanie lub przeniesienie na stanowisko sędziego lub sędziego sądu wyższego rzędu. Odpowiedzialność za odpowiednie opiniowanie na rzecz prezydenta spoczywa właśnie na tym specjalnym organie sądowniczym⁵¹.

⁴⁸ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 29 czerwca 2010 r. (Valstybės Žinios, 2010, Nr. 134-6860), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta177/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁴⁹ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 22 października 2007 r. (Valstybės Žinios, 2007, Nr. 110-4511), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta565/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁵⁰ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 9 maja 2006 r.

⁵¹ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 9 maja 2006 r.

Prezydent, na podstawie umotywowanej opinii Rady Sądownictwa, wydaje dekrety⁵², jeśli decyduje o przeniesieniu lub awansie sędziego, natomiast nie wydaje żadnego aktu prawnego, jeśli decyzja o przeniesieniu lub awansie sędziego nie zapada.

W przypadku przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego do Sądu Apelacyjnego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego uchwałę o przeniesieniu sędziego (po otrzymaniu wniosku prezydenta) podejmuje Sejm.

Były sędzia Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sąd Pierwszej Instancji Unii Europejskiej lub Europejskiego Trybunału Praw Człowieka może zostać powołany na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, sądu okręgowego, okręgowego sądu administracyjnego lub sądu rejonowego bez egzaminu i procedury kwalifikacyjnej⁵³. W tym przypadku do podjęcia decyzji o powołaniu tych osób do składu sędziowskiego właściwa jest Rada Sądownictwa i prezydent, a także Sejm – w przypadku powołania do Sądu Najwyższego

5. Wstępne i obowiązkowe szkolenia sędziów

W stosunku do litewskich sędziów przewidziano dwa rodzaje szkoleń – wstępne i obowiązkowe szkolenia doskonalące. Pierwsze skierowane są do osób, które po raz pierwszy zostały powołane na stanowiska sędziowskie w sądzie rejonowym. Przeprowadza się je jeszcze przed podjęciem obowiązków służbowych sędziego w celu poszerzenia wiedzy i rozwijania umiejętności zawodowych. Szkolenie wstępne dla sędziów trwa co najmniej miesiąc. Z kolei do obowiązkowego szkolenia doskonalącego, polegającego na poszerzaniu specjalistycznej wiedzy zawodowej i kształtowaniu umiejętności, sędziowie przystępują:

- gdy otrzymują awans,
- przy powołaniu lub przeniesieniu z sądu powszechnego do sądu szczególnego i odwrotnie, a także w innych przypadkach, gdy zmianie ulegają kwalifikacje sędziego,
- w razie zasadniczej zmiany regulacji stosunków społecznych,
- co najmniej raz na pięć lat, licząc od okresu poprzedniego szkolenia,
- w innych przypadkach, gdy jest to wskazane⁵⁴.

Programy szkolenia sędziów zatwierdza Rada Sądownictwa, pod warunkiem uzyskania zgody Ministerstwa Sprawiedliwości, a za ich organizację odpowiada Krajowa Administracja Sądowa⁵⁵.

⁵² Por. art. 85 Konstytucji.

⁵³ Zob. art. 60 ustawy o sądach.

⁵⁴ Zob. art. 92 ustawy o sądach.

⁵⁵ Zob. art. 93 i art. 94 ustawy o sądach.

6. Okresowa ocena pracy sędziów

Praca sędziów podlega okresowej ocenie. Po raz pierwszy przeprowadza się ją po upływie trzech lat od powołania na urząd sędziego, a później powtarza się ją co siedem lat, aż do ukończenia przez sędziego sześćdziesiątego czwartego roku życia. Na wniosek samego sędziego lub w razie uchybienia obowiązkowi sędziego więcej niż jeden raz można także przeprowadzić nadzwyczajną ocenę pracy sędziego. Ten rodzaj ewaluacji ma także miejsce przy okazji decyzji o awansie sędziego lub powołaniu na stanowisko przewodniczącego sądu lub wiceprzewodniczącego sądu, przewodniczącego wydziału sądu do pełnienia funkcji na nową kadencję. Nie przeprowadza się jej jednak w sytuacji, gdy od ostatniej okresowej lub nadzwyczajnej oceny pracy sędziego upłynęły mniej niż trzy lata.

Wyniki oceny pracy sędziów są wykorzystywane do właściwego opracowania szkolenia sędziów i podejmowania efektywnych działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji sędziowskich oraz rozwijania administracji sądowej. Ma ona także istotne znaczenie dla obiektywizacji procesu awansu sędziów i powoływania na stanowiska funkcyjne w sądownictwie. Tryb przeprowadzania oceny pracy sędziów ustala Rada Sądownictwa.

V. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie a niezawisłość sędziów i niezależność sądów

1. Procedura powołania na stanowiska funkcyjne w sądownictwie litewskim

Administracja sądowa składa się z wewnętrznej administracji sądowej i zewnętrznej administracji sądowej⁵⁶. Rada Sądownictwa zatwierdza regulamin administrowania sądów. Nad administracją wewnętrzną sądu nadzór sprawują przewodniczący, wiceprzewodniczący oraz przewodniczący wydziałów. Wskazani urzędnicy sądowi kierują pracami organizacyjnymi sądu⁵⁷. W każdym sądzie są prezes oraz, w zależności od szczebla i zakresu właściwości sądu, wiceprezes lub przewodniczący wydziałów.

Kandydatów na wolne lub zwalnijące się stanowiska przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i przewodniczącego wydziału sądu rejonowego, okręgowego sądu administracyjnego, sądu okręgowego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego wyłania Komisja Kwalifikacyjna zgodnie z kryteriami oceny osób ubiegających się o przyjęcie do służby sędziowskiej⁵⁸.

Nabór kandydatów na wolne lub zwalnijące się stanowiska ogłasza oraz organizuje kancelaria prezydenta i Krajowa Administracja Sądowa. Procedurę ogłaszania i organizacji naboru zatwierdza kancelaria prezydenta w porozumieniu z Radą Sądownictwa.

Proces selekcji kandydatów jest taki sam jak w przypadku szeregowych sędziów⁵⁹. Komisja Konkursowa, po zapoznaniu się z dokumentami złożonymi przez wszystkich kandydatów i po przeprowadzeniu z nimi rozmów, przedstawia prezydentowi swoją opinię o kandydatach. We wniosku, w sposób uzasadniony, wskazuje się jedną lub więcej osób, które najlepiej nadają się do objęcia stanowiska przewodniczącego. Prezydent, po otrzymaniu go, nie później niż w ciągu trzydziestu dni, przedstawia Radzie Sądownictwa konkretnych kandydatów do zaopiniowania.

Opinia tej specjalnej określonej w ustawie instytucji sędziowskiej jest o tyle konieczna, że odgrywa w kształtowaniu wymiaru sprawiedliwości rolę siły równoważącej dla prezydenta jako organu władzy wykonawczej. Tym samym zapobiega dominacji władzy politycznej nad

⁵⁶ Zob. art. 102 ustawy o sądach.

⁵⁷ Zob. art. 103 ustawy o sądach.

⁵⁸ Zob. art. 76 ustawy o sądach.

⁵⁹ Art. 55 i art. 55¹ ustawy o sądach.

sądownictwem i zapewnia m.in. niezależność sądownictwa i sędziów. Równocześnie jednak przytoczone elementy kontroli i równowagi nie powinny być interpretowane jako mechanizmy konfrontacji. W myśl regulacji konstytucyjnych między tymi instytucjami zachodzić powinna raczej współpraca niż rywalizacja⁶⁰.

Następnie prezydent albo samodzielnie mianuje sędziego na stanowisko, albo w przypadku nominacji na przewodniczącego Sądu Najwyższego lub przewodniczących wydziałów Sądu Najwyższego – przedstawia kandydaturę Sejmowi. W gestii prezydenta znajduje się powołanie przewodniczących sądu rejonowego, sądu okręgowego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wiceprzewodniczących i przewodniczących wydziałów.

Przewodniczący Sądu Apelacyjnego i przewodniczący wydziałów Sądu Apelacyjnego są również mianowani przez prezydenta spośród sędziów mianowanych do Sądu Apelacyjnego, pod warunkiem zatwierdzenia ich przez Sejm. Jak zostało to już wspomniane, zarówno przewodniczącego, jak i przewodniczących wydziałów Sądu Najwyższego powołuje Sejm na wniosek prezydenta z grona sędziów tego Sądu.

Warto zaznaczyć, że co do zasady sędzia nie może być powołany na więcej niż dwie kolejne kadencje na te same stanowiska przewodniczącego, wiceprzewodniczącego lub przewodniczącego wydziału w tym samym sądzie, chyba że od zakończenia drugiej kadencji upłynęło co najmniej pięć lat⁶¹.

2. Wymagania dotyczące osób zajmujących wybrane stanowiska funkcyjne

Zgodnie z przepisami ustawy o sądach osoby ubiegające się o powołanie na stanowiska przewodniczących, wiceprzewodniczących lub przewodniczących wydziałów sądów są oceniane zgodnie z kryteriami oceny osób ubiegających się o stanowiska sędziowskie. Przywołane kryteria zostały określone *explicite* w „Opisie kryteriów selekcji kandydatów na sędziów, kryteriów oceny osób aspirujących do zawodu sędziowskiego oraz procedur oceny kompetencji osobistych” zatwierdzonym uchwałą Rady Sądownictwa z 28 stycznia 2022 r.⁶²

Zgodnie ze wspomnianym dokumentem osoby ubiegające się o powołanie na stanowiska przewodniczących, wiceprzewodniczących lub przewodniczących wydziałów sądów są oceniane według następujących kryteriów:

- stażu pracy w zawodzie prawniczym,
- doświadczenia w pracy administracyjnej,
- charakteru i jakości wykonywanej pracy prawniczej,

⁶⁰ V. Sinkevičius. *Teisėjų tarybos diskreijos ribos*, www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskreijos-ribos/ (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).

⁶¹ Art. 80 ust. 4 ustawy o sądach.

⁶² Zob. www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/10920c10834d11ecbd43a994b3e2e1cb/FmEmMwTXkR (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

- kompetencji zawodowych i wiedzy⁶³,
- kompetencji osobistych, w tym zwłaszcza umiejętności szybkiego myślenia i podejmowania decyzji, efektywności, umiejętności społecznych i przywódczych oraz motywacji.

3. Procedura odwołania ze stanowiska funkcyjnego w sądownictwie litewskim

Zgodnie z art. 81 ustawy o sądach przewodniczący sądu, wiceprzewodniczący i przewodniczący wydziałów są zwalniani ze stanowiska:

- po upływie kadencji,
- jeżeli ocena jego pracy udowadnia, że nie wykonuje należycie swoich ustawowych funkcji administracyjnych,
- we wszystkich innych przewidzianych przypadkach zwolnienia zwykłego sędziego.

Przewodniczącego sądu rejonowego, przewodniczącego sądu okręgowego, przewodniczącego okręgowego sądu administracyjnego, przewodniczącego Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wiceprzewodniczących lub przewodniczących wydziałów tych sądów ze stanowiska zwalnia prezydent.

Przewodniczącego Sądu Apelacyjnego i przewodniczącego wydziału odwołuje prezydent za zgodą Sejmu. Przewodniczącego Sądu Najwyższego i przewodniczących wydziałów Sądu Najwyższego odwołuje Sejm na wniosek prezydenta⁶⁴.

W sprawie odwołania przewodniczącego, wiceprzewodniczącego lub przewodniczącego wydziału dowolnego sądu prezydentowi doradza Rada Sądownictwa.

Warto odnotować, że za poważne naruszenie Konstytucji, naruszenie przysięgi lub w przypadku popełnienia przestępstwa przewodniczący Sądu Najwyższego lub przewodniczący Sądu Apelacyjnego oraz przewodniczący wydziałów tych sądów mogą zostać usunięci przez Sejm w trybie impeachmentu ze stanowiska zarówno przewodniczącego sądu, jak i sędziego⁶⁵.

Dotychczasowa analiza pokazuje, że największy wpływ na proces powoływania przewodniczących i wiceprzewodniczących sądów oraz przewodniczących wydziałów mają Komisja Konkursowa, Rada Sądownictwa oraz prezydent.

Zgodnie z art. 55¹ ust. 9 ustawy o sądach kandydatom przysługuje możliwość odwołania się od decyzji Komisji Konkursowej o niepowołaniu ich na stanowisko kierownicze, z powodu istotnych uchybień proceduralnych, które mogły mieć wpływ na obiektywną ocenę

⁶³ W ramach tego pojedynczego kryterium uwzględnia się zwłaszcza: znajomość języków obcych, posiadanie dodatkowego wykształcenia wyższego innego niż prawnicze, częstotliwość i zasadność podejmowanych szkoleń, udział w działalności eksperckiej, współpracę w badaniach naukowych, prowadzoną działalność dydaktyczną, publikacje naukowe w recenzowanych czasopismach naukowych, udział w działalności publicznej związanej z sądami i wymiarem sprawiedliwości, inne działania kandydata związane z nabywaniem i rozwijaniem wiedzy wymaganej na stanowisku przewodniczącego, wiceprzewodniczącego lub przewodniczącego wydziału sądu.

⁶⁴ Art. 81 ustawy o sądach.

⁶⁵ Art. 82 ustawy o sądach.

kandydatów, do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy, w przypadku uwzględnienia skargi, ma prawo zawiesić postępowanie w sprawie powołania sędziego, niezwłocznie zawiadamiając o takiej decyzji kancelarię prezydenta. Odwołania rozpatruje trzyosobowy skład Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy powinien rozpatrzyć odwołanie z tytułu istotnych uchybień proceduralnych, które mogły mieć wpływ na obiektywną ocenę kandydatów, którzy wzięli udział w postępowaniu kwalifikacyjnym, w terminie nie dłuższym niż trzydzieści dni od dnia wpłynięcia skargi. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna, że postępowanie kwalifikacyjne było obarczone istotnymi uchybieniami proceduralnymi, które miały wpływ na obiektywną ocenę kandydatów, może nakazać Komisji Konkursowej ponowną ocenę kandydata, który uczestniczył w postępowaniu kwalifikacyjnym i który złożył skargę, albo uchylić wnioszek Komisji Konkursowej. Wówczas procedurę kwalifikacyjną przeprowadza się ponownie.

Ustawa o sądach nie przewiduje wprost odwołania od decyzji dwóch pozostałych podmiotów, tj. Rady Sądownictwa i prezydenta. Dotychczas ukształtowana praktyka pokazuje, że kandydaci nie podważają niekorzystnej dla nich decyzji wydanej przez wspomniane organy.

4. Litewskie negatywne doświadczenia w zakresie powoływania przewodniczących sądów i awansu sędziów

W Republice Litewskiej regularnie występują problemy z powołaniem przewodniczących sądów. Tytułem przykładu należy przywołać sytuację z 2020 r., kiedy prezydent ogłosił procedurę wyboru przewodniczącego Sądu Najwyższego, w sytuacji gdy nie był jeszcze w pełni ustalony skład Sądu Najwyższego. Wspomniana procedura mogła naruszyć ustawę o sądach, jako że jej art. 79 ust. 1 wyraźnie stanowi, że przewodniczącego Sądu Najwyższego z grona składu sędziowskiego tego sądu powołuje Sejm na wniosek prezydenta. Doradcy prezydenta uznali jednak, że wybór można przeprowadzić dwuetapowo. I tak, w pierwszym etapie kandydaci mieliby ubiegać się o wolne miejsca w składzie sędziów Sądu Najwyższego, a w drugim – zarówno sędziowie Sądu Najwyższego, jak i kandydaci na sędziów Sądu Najwyższego pretendować do stanowiska przewodniczącego.

Przedstawiciele środowiska prawniczego i naukowego skrytykowali działania Pałacu Prezydenckiego i wskazali, że są one sprzeczne nie tylko z przepisami ustawy o sądach, ale także z art. 84 pkt 11 Konstytucji, który stanowi, że prezydent przedkłada Sejmowi nominacje do Sądu Najwyższego, a dopiero po mianowaniu wszystkich sędziów przedstawia parlamentowi nominację na przewodniczącego Sądu Najwyższego. Tym samym, do czasu pełnego skompletowania składu Sądu Najwyższego nie można było nie tylko powołać przewodniczącego Sądu, ale nawet wszcząć procedury jego powołania⁶⁶.

⁶⁶ V. Sinkevičius. *Ar teisėta Aukščiausiojo Teismo pirmininko atranka?*, <https://www.mruni.eu/news/vytautas-sinkevicius-ar-teiseta-auksciausiojo-teismo-pirmininko-atranka/> (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).

W tym samym roku miała miejsce kolejna osobliwa sytuacja – również związana z powołaniem przewodniczącego Sądu Najwyższego. Jak już wspomniano, przewodniczącego Sądu Najwyższego Litwy powołuje i odwołuje Sejm. Prezydent, z akceptacją Rady Sądownictwa, przedstawia kandydata Sejmowi. W 2020 r. prezydent zaproponował Sejmowi odwołanie ze stanowiska przewodniczącej Wydziału Cywilnego Sądu Najwyższego S. Rudėnaitė i powołanie jej na stanowisko przewodniczącego Sądu Najwyższego. Po ogłoszeniu wyników tajnego głosowania okazało się, że pierwszy wniosek został przez Sejm przyjęty, a drugi odrzucony⁶⁷. Tym samym parlament zatwierdził odwołanie sędziego ze stanowiska przewodniczącej wydziału Sądu Najwyższego, ale nie powołał jej na stanowisko przewodniczącej Sądu Najwyższego. Decyzją Sejmu S. Rudėnaitė stała się zwykłym sędzią Sądu Najwyższego. Mimo że miała uzasadnione podstawy oczekiwać awansu, została zdegradowana bez żadnej podstawy prawnej. S. Rudėnaitė wystąpiła do Sądu Okręgowego w Wilnie ze skargą na niezgodne z prawem zwolnienie jej ze stanowiska przewodniczącej wydziału. Sprawę rozpatrywał również Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej, który orzekł, że zarówno zarządzenie prezydenta w sprawie wniosku o odwołanie S. Rudėnaitė z funkcji przewodniczącej Wydziału Cywilnego i powołanie jej na stanowisko przewodniczącej Sądu Najwyższego, jak i uchwała Sejmu, która odwołała ją z funkcji przewodniczącej wydziału, ale nie powołała na stanowisko przewodniczącej Sądu Najwyższego, są niezgodne z Konstytucją. Zdaniem Sądu Konstytucyjnego prezydent nie mógł wydać jednego zarządzenia celem potwierdzenia dwóch faktów prawnych, a Sejm, odwołując sędziego, musiał podać podstawę prawną odwołania zgodnie z przepisami ustawy o sądach⁶⁸.

Wprawdzie ustawa o sądach stanowi, że administracja sądowa nie może naruszać zasady niezawisłości sędziowskiej, jednakże sami sędziowie i badacze prawa często wskazują na niedociągnięcia w administracji sądowej. Przykładowo, zgodnie z kryteriami przyjętymi przez Radę Sądownictwa sędzia ubiegający się o powołanie na stanowisko sędziego sądu wyższej instancji musi uzyskać opinię przewodniczącego sądu oraz przewodniczącego wydziału, w którym pracuje. Choć takie kryterium ma racjonalne podstawy, to jednak zagraża niezawisłości sędziów, gdyż zachęca ich do zabiegania o przychylność przewodniczących sądów.

Warto w tym kontekście przywołać zdanie R. Ragulskytė-Markovienė, która stwierdza, że „jak wynika z wniosków Komisji Konkursowej, komisja zawsze bierze pod uwagę opinie przewodniczących sądów o kandydatach i często przytacza je w swoich wnioskach, co oznacza, jak również wskazuje praktyka, że przywołane opinie mają dla Komisji Konkursowej największe znaczenie przy podejmowaniu decyzji o wyborze najbardziej odpowiednich kandydatów. Uważam, że ani przewodniczący sądu, ani skład sędziowski nie są kompetentni do wydawania opinii na temat cech osobowych innego sędziego. Ten element kwalifikacji sędziów nie jest odpowiedni

⁶⁷ J. Skėrytė, KT: Rudėnaitė grąžinama į pareigas: sprendimas atleisti – neteisėtas, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kt-rudenaite-grazinama-i-pareigas-sprendimas-atleisti-neteisetas.d?id=85140389> (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).

⁶⁸ Orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 2 września 2020 r., (TAR, 2020-09-03, Nr. 18611), <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2213> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

do zapewnienia przejrzystego, obiektywnego i niezależnego wyboru sędziów⁶⁹. Należy przychylić się do przytoczonej opinii, ponieważ wówczas gdy przewodniczący sądów są zaangażowani w proces wyboru sędziów, tzn. mają możliwość doboru współpracowników, tj. sędziów, a ponadto są uprawnieni do inicjowania wobec nich postępowań dyscyplinarnych oraz mogą wpływać na ich awans, to taka sytuacja w sposób oczywisty narusza niezawisłość sędziowską, gdyż sprzyja relacji przełożony-podwładny i jest niedopuszczalna w ramach władzy sądowniczej, w której może występować wyłącznie przewidziane w Konstytucji „podporządkowanie proceduralne”, w którym sąd wyższej instancji może uchylić decyzję sądu niższej instancji. Sytuacja, w której pomiędzy przewodniczącymi sądów a sędziami tego samego sądu występują elementy podporządkowania, jest niedopuszczalna i narusza zasadę niezawisłości sędziowskiej.

5. Kontrola sądowa decyzji o powołaniu lub awansie sędziego. Procedura odwoławcza od uchylenia immunitetu

Jak zostało już wspomniane, w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego wielokrotnie podkreślano, że procedura odwoływania sędziów musi być określona nie w jakiegokolwiek ustawie, ale w ustawie o sądach, i że ta procedura musi być przestrzegana przez wszystkie podmioty, które są uprawnione do podejmowania decyzji o odwołaniu sędziów lub mają prawo uczestniczyć w podejmowaniu takiej decyzji⁷⁰.

Chociaż ustawę o sądach w Republice Litewskiej przyjęto w 1994 r. i wprowadzono do niej aż dwadzieścia dwie poprawki, to wciąż brakuje w niej szczegółowej procedury odnoszącej się do odwoływania się od ograniczenia immunitetu lub od decyzji o mianowaniu i awansowaniu sędziego. W art. 90 ust. 9 ustawy o sądach określono jedynie procedurę odwoławczą w przypadku pozbawienia sędziego stanowiska. Mianowicie, jeśli sędzia kwestionuje decyzję o zwolnieniu go z zajmowanego stanowiska sędziowskiego, to ma prawo zaskarżyć ją w terminie miesiąca od dnia usunięcia z urzędu do Sądu Okręgowego w Wilnie.

Wskazane luki w prawie są powszechnie krytykowane, jako że w istocie podważają gwarancje niezawisłości sędziowskiej. Wielokrotnie z dezaprobatą wypowiadali się na ten temat wybitni przedstawiciele litewskiej nauki prawa, a zarazem byli sędziowie Sądu Konstytucyjnego T. Birmontienė i V. Sinkevičius oraz sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego R. Ragulskytė-Markovienė⁷¹.

⁶⁹ *Teisėjų nepriklausomumas Lietuvoje: vizija ar realybė?*, www.teise.pro/index.php/2020/09/07/teiseju-nepriklausomumas-lietuvoje-vizija-ar-realybe/?fbclid=IwAR0slBxYG19HoRnT8vn0oW_-nL8j6Y0srqdxDW591Td-sDwHQyuUe9x9zRpo (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.); tłumaczenie własne.

⁷⁰ Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 27 listopada 2006 r., (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 130-4910), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta226/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁷¹ T. Birmontienė, *Teisminės valdžios nepriklausomumas kaip asmens teisių gynimo garantija Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*, [w:] A. Abramavičius i in., *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai: mokslo studija*, Vilnius 2014, s. 121-127; V. Sinkevičius, *Teisėjo atleidimas iš pareigų: konstitucinės doktrinos teoriniai ir praktiniai aspektai*, „Jurisprudencija” 2010, nr 2(120), s. 94-107; R. Ragulskytė-Markovienė, *Teisėjo...*, s. 185-231.

VI. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego

1. Przesłanki i podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego

Sędziowie odpowiadają dyscyplinarnie za czyny godzące w godność urzędu sędziego⁷², działania naruszające Kodeks Etyki Sędziowskiej oraz za pogwałcenie zasady niepołączalności urzędu sędziego z inną działalnością o charakterze zawodowym lub politycznym.

Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego może nastąpić niezwłocznie po ujawnieniu co najmniej jednego z wymienionych przewinień, nie później jednak niż w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym dowiedziała się o nim uprawniona do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego Komisja Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej. Z tego okresu wyłączony jest czas, w którym sędzia był nieobecny w pracy z powodu złego stanu zdrowia lub urlopu. W ustawie zastrzeżono, że nie wszczyna się postępowania dyscyplinarnego po upływie więcej niż trzech lat od chwili popełnienia deliktu.

Prawo do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przysługuje:

- Radzie Sądownictwa,
- Komisji Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej,
- przewodniczącemu sądu, w którym sędzia jest zatrudniony,
- przewodniczącemu sądu wyższego szczebla nad sądem, w którym zatrudniony jest sędzia,
- każdej osobie posiadającej wiedzę o popełnieniu przez sędziego deliktu dyscyplinarnego.

2. Postępowanie w sprawie dyscyplinarnej

Uprawniony podmiot składa wniosek wraz z uzasadnieniem do Komisji Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej. Należy podkreślić, że w razie złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przez członka Komisji Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej sprawę taką rozpatruje się z pominięciem jego udziału. Natomiast wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec członka Rady Sądownictwa lub Sędziowskiego Sądu Honorowego jest możliwe jedynie za zgodą Rady Sądownictwa.

⁷² Zgodnie z brzmieniem art. 83 ust. 3 ustawy o sądach za czyn naruszający godność urzędu uważa się działania niezgodne z godnością sędziego i stojące w sprzeczności z wymaganiami Kodeksu Etyki Sędziowskiej, przez które dyskredytuje się urząd sędziego i obniża autorytet sądów, a także uchybienie stanowisku przez brak zachowania staranności w wykonaniu określonych obowiązków sędziego lub zaniechanie działania bez uzasadnionej przyczyny.

Organem decydującym o uwzględnieniu bądź odrzuceniu wniosku o pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności dyscyplinarnej jest Komisja Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej, a następnie sprawa jest przekazywana do rozstrzygnięcia Sędziowskiemu Sądowi Honorowemu. O ewentualnej odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego zawiadamia się podmiot wnioskujący.

Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego może rodzić skutki w postaci ograniczenia jego uprawnień do orzekania. Po pierwsze, w razie gdy toczące się postępowanie dyscyplinarne ma związek z konkretną sprawą rozpoznawaną przez sędziego, to należy takiego sędziego odsunąć od orzekania w niej. Po drugie, sędzia może zostać zawieszony w uprawnieniach do czasu uprawomocnienia się wyroku Sędziowskiego Sądu Honorowego lub do czasu wejścia w życie decyzji o odwołaniu lub impeachmentcie sędziego. Natomiast jeśli Sędziowski Sąd Honorowy nie stwierdzi podstaw do pociągnięcia sędziego do odpowiedzialności dyscyplinarnej, powinno się go niezwłocznie przywrócić do orzekania i wypłacić zaległe wynagrodzenie za okres zawieszenia.

Zgodnie z art. 86 ust. 1 ustawy o sądach po rozpatrzeniu sprawy dyscyplinarnej Sędziowski Sąd Honorowy może w formie orzeczenia:

- umorzyć postępowanie dyscyplinarne z powodu braku podstawy do odpowiedzialności dyscyplinarnej,
- umorzyć postępowanie dyscyplinarne z powodu przedawnienia,
- ograniczyć się do rozpoznania sprawy dyscyplinarnej,
- wymierzyć jedną z kar dyscyplinarnych – uwagę, upomnienie lub poważne upomnienie⁷³.

Sędziowski Sąd Honorowy ma także prawo do wydania orzeczenia zalecającego:

- 1) prezydentowi lub Sejmowi odwołanie sędziego z urzędu w trybie ustalonym przez ustawę;
- 2) prezydentowi wystąpienie do Sejmu z wnioskiem o wszczęcie procedury impeachmentu wobec sędziego.

Orzeczenie Sędziowskiego Sądu Honorowego nie ma w tym przypadku charakteru wiążącego. Odmowa przez prezydenta lub Sejm zastosowania wspomnianych środków skutkuje wznowieniem postępowania w przedmiotowej sprawie. Sędziowski Sąd Honorowy rozstrzyga wówczas sprawę zgodnie z art. 86 ust. 1 ustawy o sądach. Od orzeczenia Sędziowskiego Sądu Honorowego przysługuje, w terminie dziesięciu dni od jego wydania, odwołanie do Sądu Najwyższego, który rozpatruje je w trzyosobowym składzie. Odwołanie może złożyć m.in. sędzia oraz podmiot, który wszczął postępowanie dyscyplinarne. Akta sprawy dyscyplinarnej przechowuje się wraz z aktami osobowymi sędziego⁷⁴.

⁷³ K. Szwed, Litwa, [w:] A. Pogłódek (red.), *Organy prowadzące postępowania dyscyplinarne wobec sędziów w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Przegląd rozwiązań*, Warszawa 2019, s. 209.

⁷⁴ Liczba prowadzonych postępowań dyscyplinarnych w Republice Litewskiej jest wysoka. O praktycznym aspekcie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów i przedstawicieli innych zawodów prawniczych szczegółowo pisze: E. Gruodytė, *The Disciplinary Liability of Lithuanian Lawyers: a Comparative Approach*, „Baltic Journal of Law & Politics” 2014, nr 7 (2), *passim*.

VII. Oświadczenia majątkowe sędziów i konflikt interesów

Litewscy sędziowie są zobowiązani do składania oświadczeń dotyczących ich interesów publicznych i prywatnych oraz oświadczeń majątkowych. Powyższe obowiązki reguluje ustawa o godzeniu interesów publicznych i prywatnych⁷⁵ oraz ustawa o oświadczeniach majątkowych mieszkańców⁷⁶.

Ustawa o godzeniu interesów publicznych i prywatnych przewiduje, że poza politykami, funkcjonariuszami i urzędnikami państwowymi, oświadczenie o interesach prywatnych muszą składać również sędziowie. Oświadczenie sędziów powinno zawierać następujące informacje:

- imię, nazwisko, osobisty numer identyfikacyjny, miejsce (miejsca) zatrudnienia i stanowisko (status), jak również inne miejsca zatrudnienia i/lub zajmowane stanowiska;
- imię, nazwisko, osobisty numer identyfikacyjny oraz miejsce (miejsca) zatrudnienia i stanowisko małżonka, konkubenta lub partnera sędziego;
- dane odnoszące się do osób prawnych, w których udziały posiadane przez sędziego lub współmałżonka, konkubenta lub partnera uprawniają do decydującego prawa głosu na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy lub posiadany tytuł prawny do udziału w osobie prawnej przyznają decydujący wpływ na jej działalność.

W przypadku możliwego konfliktu interesów sędzia powinien złożyć oświadczenie dotyczące:

- własnego członkostwa i/lub sprawowanej funkcji w osobie prawnej oraz udziału w osobie prawnej oraz takich powiązań bliskich sędziego;
- powiązań własnych oraz małżonka lub partnera z osobami prawnymi lub fizycznymi w transakcjach o wartości przekraczającej 3000 euro, w tym transakcji dotyczących działalności indywidualnej;
- informacji o sobie lub swoich bliskich, które mogą prowadzić do konfliktu interesów⁷⁷.

⁷⁵ Ustawa o godzeniu interesów publicznych i prywatnych (*Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas*) z 2 lipca 1997 r., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41669/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁷⁶ Ustawa o oświadczeniach majątkowych mieszkańców (*Gyventojų turto deklaravimo įstatymas*) z 16 maja 1996 r., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.27942/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

⁷⁷ Art. 6 ustawy o godzeniu interesów publicznych i prywatnych.

Sędzia nie ma obowiązku podawać informacji o osobie bliskiej i jej prywatnych interesach, o ile żądane dane są niejawne i/lub bliska osoba pracuje w wywiadzie, kontrwywiadzie lub wywiadzie kryminalnym.

Oświadczenia składa się niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie trzydziestu dni od dnia powołania składającego oświadczenie. Analogicznie terminy obowiązują w przypadku gdy pojawiły się nowe informacje lub interesy prywatne, które należy zadeklarować, lub jeżeli nastąpiły zmiany w tych już zadeklarowanych⁷⁸.

Zgodnie z art. 2 pkt 6 ustawy o oświadczeniach majątkowych mieszkańców do składania oświadczeń majątkowych są zobligowani: przewodniczący i wiceprzewodniczący sądów, przewodniczący wydziałów, a także sędziowie i członkowie ich rodzin.

Oświadczenie obejmuje aktywa posiadane na dzień 31 grudnia danego roku, w tym zwłaszcza:

- nieruchomości, mienie ruchome (wpisane do rejestrów państwowych), środki pieniężne w instytucjach kredytowych i poza nimi, jeżeli ich łączna kwota przekracza wartość 1500 euro;
- środki pożyczone i niezwrócone, jeżeli ich łączna kwota przekracza wartość 1500 euro;
- środki pożyczone i nieodzyskane, jeżeli ich łączna kwota przekraczała 1500 euro;
- dzieła sztuki, kamienie szlachetne, biżuterię, metale szlachetne o wartości jednostkowej przekraczającej 1500 euro;
- papiery wartościowe, jeżeli ich łączna wartość przekracza wartość 1500 euro.

Wartość majątku nieruchomego lub ruchomego ustala się według ceny nabycia, a jeżeli cena istotnie odbiega od aktualnej rzeczywistej wartości rynkowej, to uznaje się wówczas rzeczywistą wartość rynkową składnika majątku.

⁷⁸ Oświadczenie należy zmienić lub uzupełnić niezwłocznie, ale nie później niż w ciągu trzydziestu dni (art. 7 ustawy o godzeniu interesów publicznych i prywatnych).

VIII. Zakończenie

Celem niniejszego opracowania była analiza wybranych zagadnień związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w sąsiadującej z Polską Litwie. Wypracowany model sądownictwa, na który składają się sądy powszechne i administracyjne oraz sprawujący kontrolę konstytucyjną Sąd Konstytucyjny, ma silne podstawy konstytucyjne i ustawowe. Nie budzi wątpliwości fakt, że fundamentem organizacji i działalności sądów oraz statusu sędziów są zasady powszechnie przyjęte w kręgu demokratycznych państw prawa.

Za mocną stroną litewskiego wymiaru sprawiedliwości należy uznać faktyczną niezależność władzy sądowniczej od pozostałych władz, a także silny samorząd sędziowski na czele z Radą Sądownictwa. Zasygnalizowana na wstępie próba oceny skłania jednak do wskazania pewnych niedostatków litewskiego wymiaru sprawiedliwości. Wśród nich na pierwszy plan zdają się wysuwać problemy związane z tworzeniem kadr sędziowskich, w tym zwłaszcza procedura nominacji sędziowskich oraz powoływania na stanowiska funkcyjne. W tym kontekście należy przede wszystkim wspomnieć o trwających ponad trzy lata problemach z obsadzeniem stanowiska przewodniczącego Sądu Najwyższego. Zgodnie z Konstytucją może być on powołany dopiero po ukonstytuowaniu się całego składu sędziowskiego Sądu Najwyższego – co nie miało miejsca od 2019 r. Zmiany wymaga model wyboru sędziów, który wydaje się nie tylko nieefektywny, ale nade wszystko pozbawiony transparentności koniecznej do zagwarantowania niezależności sądów i niezawisłości sędziów. W opracowaniu wskazywano także na brak prawnej regulacji w zakresie odwoływania się od ograniczenia immunitetu lub od decyzji o mianowaniu i awansowaniu sędziego.

Na koniec należy zaznaczyć, że podejmowane są kroki zaradcze. W 2021 r. prezydent przedstawił projekt zmiany w ustawie o sądach, który zakłada m.in. optymalizację, uproszczenie i przyspieszenie procedury wyboru sędziów oraz reorganizację okręgowych sądów administracyjnych.

Wykaz aktów prawnych i orzecznictwa

Akty prawne

Konstytucja Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos Konstitucija*), tekst dostępny na <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o sądach Republiki Litewskiej (*Teismų įstatymas*) z 31 maja 1994 r., Žin. 1994, No. 46-851; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o Sądzie Konstytucyjnym Republiki Litewskiej z 3 lutego 1993 r., Žin. 1993, No. 6-120; (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo Įstatymas*), Žin. 1993, No. 6-120; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6034/KHAhUkXxjN> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o oświadczeniach majątkowych mieszkańców (*Gyventojų turto deklaravimo įstatymas*) z 16 maja 1996 r., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.27942/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o godzeniu interesów publicznych i prywatnych (*Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas*) z 2 lipca 1997 r., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41669/asr> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o emeryturach i rentach państwowego ubezpieczenia społecznego (*Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymas*) z 3 sierpnia 1994 r., Valstybės žinios, Nr. 59-1153; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5901/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o emeryturach państwowych (*Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas*) z 30 grudnia 1994 r., Valstybės žinios, Nr. 101-2018; <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ED38F243563C/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

Ustawa o emeryturach i rentach sędziowskich (*Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas*) z 19 lipca 2002, Valstybės žinios, Nr. 73-3088; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171372/asr> (dostęp: 29 sierpnia 2022 r.).

Orzecznictwo

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 12 lipca 2001 r. (Valstybės Žinios, 2001, Nr. 62-2276), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta327/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 28 marca 2006 r. (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 36-1292), <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 9 maja 2006 r. (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 51-1894), www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta208/content (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 27 listopada 2006 r. (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 130-4910), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta226/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 22 października 2007 r. (Valstybės Žinios, 2007, Nr. 110-4511), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta565/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 20 lutego 2008 r. (Valstybės Žinios, 2008, Nr. 23-852), <https://lrkt.lt/en/court-acts/search/170/ta1336/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 29 czerwca 2010 r. (Valstybės Žinios, 2010, Nr. 134-6860), <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta177/content> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej z 2 września 2020 r. (TAR, 2020-09-03, Nr. 18611), <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2213> (dostęp: 20 sierpnia 2022 r.).

Literatura

- Berkmanas T. i in., *The System of the Lithuanian Judiciary*, [w:] T. Kerikmae i in. (red.), *The Law of the Baltic States*, Cham 2017.
- Birmontienė T., *Konstitucinio Teismo nepriklausomumo konstitucinės garantijos*, [w:] V. Sinkevičius (red.), *Konstituciniai ginčai*, Vilnius 2019.
- Birmontienė T., *Teisminės valdžios nepriklausomumas kaip asmens teisių gynimo garantija Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*, [w:] A. Abramavičius i in., *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai: mokslo studija*, Vilnius 2014.
- Giżyńska M., *Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej*, Olsztyn 2009.
- Grabowska S., *Sądy konstytucyjne w wybranych państwach europejskich*, Rzeszów 2008.
- Gruodytė E., *The Disciplinary Liability of Lithuanian Lawyers: a Comparative Approach*, „Baltic Journal of Law & Politics” 2014, nr 7(2).
- Jarukaitis I., Švedas G., *The Constitutional Experience of Lithuania in the Context of European and Global Governance Challenges*, [w:] A. Albi, S. Bardutzky (red.), *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law*, The Hague 2019.
- Juškevičiūtė-Vilienė A., *Konstytucyjne uprawnienia głowy państwa w zakresie formowania władzy sądowniczej*, [w:] D. Górecki (red.), *Instytucja prezydenta w polskim i litewskim prawie konstytucyjnym*, Łódź 2017.
- Juškevičiūtė-Vilienė A., *Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej wobec europejskich standardów prawa do sądu*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, nr 3(31).
- Juškevičiūtė-Vilienė A., Balicki R., *Rada Sądownictwa Republiki Litewskiej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2019, t. 119.
- Kuzborska-Pacha E., *Ochrona prawna mniejszości narodowych w państwach bałtyckich*, Warszawa 2019.
- Maciejewski A., *System sądownictwa w Republice Litewskiej*, „Iustitia” 2011, nr 4(6).
- Paužaitė-Kulvinskienė J., *Kariera sędziego w doktrynie konstytucyjnej: poszukiwanie równowagi między władzą sądowniczą i uprawnieniami Prezydenta Państwa*, [w:] . Górecki (red.), *Instytucja prezydenta w polskim i litewskim prawie konstytucyjnym*, DŁódź 2017.

- Ragulskytė-Markovienė R., *Teisėjo nepriklausomumo garantijos ir jų užtikrinimas Lietuvoje*, [w:] A. Tvaronavičienė i in. (red.), *Konstitucija ir teisinė sistema: Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui*, Vilnius 2021.
- Sinkevičius V., *Ar teisėta Aukščiausiojo Teismo pirmininko atranka?*, (<https://www.mruni.eu/news/vytautas-sinkevicius-ar-teiseta-auksciausiojo-teismo-pirmininko-atranka/>) (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).
- Sinkevičius V., *Teisėjo atleidimas iš pareigų: konstitucinės doktrynos teoretyczne i praktyczne aspekty*, „Jurisprudencija” 2010, nr 2(120).
- Sinkevičius V., *Teisėjų tarybos diskrecijos ribos*, www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/ (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).
- Skėrytė J., *KT: Rudėnaitė grąžinama į pareigas: sprendimas atleisti – neteisėtas*, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kt-rudenaite-grazinama-i-pareigas-sprendimas-atleisti-neteisetas.d?id=85140389> (dostęp: 19 sierpnia 2022 r.).
- Szwed K., Litwa, [w:] A. Pogłódek (red.), *Organy prowadzące postępowania dyscyplinarne wobec sędziów w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Przegląd rozwiązań*, Warszawa 2019.
- Szwed K., Litwa, [w:] A. Pogłódek (red.), *Rady Sądownictwa w państwach Unii Europejskiej. Przegląd rozwiązań*, Warszawa 2019.
- Vaičaitis A., *The Lithuanian Governmental System*, [w:] N. Chronowski, T. Drinóczi, T. Takács (red.), *Governmental Systems of Central and Eastern European States*, Warszawa 2011.
- Zieliński J., *Systemy konstytucyjne Łotwy, Estonii i Litwy*, Warszawa 2000.